

Critical Studies in Texts and Programs of Human Sciences,
Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)
Monthly Journal, Vol. 22, No. 5, Summer 2022, 413-435
Doi: 10.30465/CRTLS.2022.39054.2431

A Critique on the Book

Managerial Movements in Public Sector (Past, Present and Future)

Mehdi Golverdi*

Abstract

Public administration studies governments, government institutions, and structures, as well as the actions of individuals in the public sector. Numerous books have been written and translated in the field of public administration. Few of these books have gained legitimacy and acceptance among readers. The book *Managerial Movements in Public Sector* by Dr. Hasan Danaeefard is one of the most comprehensive books written in the field of public administration and therefore has been considered as a textbook for teaching in public administration courses and the main source of study for the graduate entrance exam for recent years. In this article, the attempt was to review the book in a descriptive-analytical manner, by mentioning the evidence and documents. The book was critiqued from four dimensions: formal, structure, writing and content. According to this, on one hand, the main strengths of the book are the use of credible sources, comprehensiveness and up-to-datedness of the content, accurate citation method, and use of practical examples. On the other hand, this book has also some drawbacks, the most important of which are lack of observance of writing symbols, inconsistency of some sentences, lack of image quality of the cover design and its incompatibility with the subject of the book and lack of structural and content coherence in some sentences.

Keywords: Public Administration, Managerial Movements, Formal Criticism, Content Criticism, Structure Criticism.

* Assistant Professor, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ardakan University, Ardakan, Iran, Golverdi@Ardakan.ac.ir

Date received: 17/02/2022, Date of acceptance: 22/06/2022

بررسی و نقد کتاب نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی (گذشته، حال، و آینده)

مهدی گل‌وردی*

چکیده

مدیریت دولتی به مطالعه دولت‌ها، نهادها، ساختارهای دولتی، و همچنین اقدامات افراد در بخش دولتی می‌پردازد. در رشته مدیریت دولتی، کتاب‌های متعددی تألیف و ترجمه شده‌اند. در این میان، تعداد محدودی از این کتاب‌ها مورد استقبال خوانندگان قرار گرفته‌اند. کتاب *نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی*، تألیف حسن دانائی‌فرد، از به‌روزترین و جامع‌ترین کتاب‌هایی است که در چند سال گذشته به‌عنوان یکی از منابع اصلی در تدریس واحدهای درسی مرتبط با مدیریت دولتی و منبعی برای طرح سؤالات کنکور کارشناسی ارشد و دکتری این رشته استفاده شده است. در این مقاله، تلاش شد با اتخاذ رویکرد توصیفی-تحلیلی هم‌راه با ارائه شواهد و مستندات به معرفی و نقد این کتاب پرداخته شود. معرفی و نقد این اثر از چهار بعد ظاهری، ساختاری، نگارشی، و محتوایی انجام شد. بر این اساس، نقاط قوت کتاب مواردی نظیر استفاده از منابع معتبر، جامعیت و به‌روزی بودن محتوا، رعایت شیوه‌های ارجاع‌دهی، استفاده از مثال‌های عینی هستند. درعین حال، این کتاب کاستی‌هایی دارد که عبارت‌اند از: رعایت نکردن کاربرد صحیح علائم نگارشی، روان نبودن برخی از جملات، کیفیت پایین تصویر طرح جلد و نامتناسب بودن آن با موضوع کتاب، و انسجام‌نداشتن در ساختار و محتوای برخی از مطالب.

کلیدواژه‌ها: مدیریت دولتی، نهضت‌های مدیریتی، نقد ظاهری، نقد محتوایی، نقد ساختاری.

* استادیار گروه مدیریت دولتی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران، Golverdi@Ardakan.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۲۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۰۱

۱. مقدمه

کتاب‌های درسی در تمام سطوح تحصیلی، از جمله آموزش عالی، به‌مثابه وسایل اصلی یادگیری‌اند که مورد توجه همه نظام‌های آموزش و پرورش است. کتاب مهم‌ترین منبعی است که در اختیار معلمان و مدرسان قرار می‌گیرد تا هنگام تدریس از آن‌ها استفاده کنند (ملکی ۱۳۸۴: ۱۰).

کتاب درسی در قالب یکی از مهم‌ترین منابع آموزش و یادگیری در مدارس و دانشگاه‌ها مورداستفاده قرار می‌گیرند. به‌عبارت‌دیگر، معلمان و استادان دانشگاه از کتاب درسی به‌عنوان مرجع اصلی محتوا، برنامه درسی، و ابزار اصلی تدریس در تعیین و جهت‌دهی فعالیت‌های یادگیری دانشجویان استفاده می‌کنند (Sikorova 2011). کتاب درسی یکی از مهم‌ترین منابع دانشی است و شامل مهارت‌های مهمی است که هر دانش‌آموز و دانشجویی باید مطابق با برنامه درسی مصوب آن را فراگیرد (Laketa and Drakulić 2015).

باتوجه به اهمیت و نقش کتاب‌های درسی در نظام آموزشی، ضرورت ارزش‌یابی، نقد، و بررسی آن نیز دوچندان می‌شود. نقد کتاب‌های درسی یکی از مهم‌ترین فرایندهایی است که می‌تواند برای طیف گسترده‌ای از ذی‌نفعان نظیر مؤلفان، ناشران، استادان، گروه‌های علمی و تخصصی، و دانشجویان سودمند باشد. به‌نظر می‌رسد نقد کتاب درسی، بعد از انتشار، می‌تواند مکمل ارزش‌یابی قبل از انتشار باشد و ضعف و قوتی را که از چشمان ارزش‌یاب دور مانده است نمایان کند و زمینه مجددی را برای بهبود اثر فراهم کند. لذا، یکی از عوامل رشد و شکوفایی جوامع دانشگاهی ترویج رویکرد انتقادی به متون منتشرشده در آن‌هاست. در صورتی که این رویکرد انتقادی به‌صورت روش‌مند و علمی انجام شود، کیفیت آثار منتشرشده ارتقا می‌یابد.

در رشته مدیریت دولتی که به مطالعه دولت‌ها، نهادها، ساختارهای دولتی، و هم‌چنین اقدامات افراد در بخش دولتی می‌پردازد کتاب‌های متعددی تألیف و ترجمه شده‌اند. در این میان، تعداد محدودی از این کتاب‌ها مورداستقبال و پذیرش خوانندگان قرار گرفته‌اند. کتاب *نهیضت‌های مدیریتی در بخش دولتی (گذشته، حال، و آینده)*، تألیف حسن دانائی‌فرد، از به‌روزترین و جامع‌ترین کتاب‌هایی است که در چند سال گذشته به‌عنوان یکی از منابع اصلی در تدریس واحدهای درسی مرتبط با مدیریت دولتی و منبعی برای طرح سؤالات کنکور کارشناسی ارشد و دکتری این رشته مورداستفاده قرار گرفته است.

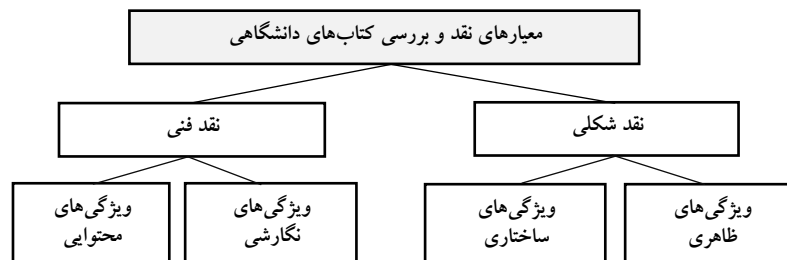
در این مقاله، تلاش شده است تا جلد اول این اثر به‌روش توصیفی - تحلیلی و با استناد به شواهدی از متن کتاب مذکور موردنقد منصفانه و بدون جانب‌داری قرار گیرد و نقاط

قوت و ضعف کتاب در چهار بعد ویژگی‌های ظاهری، ساختاری، نگارشی، و محتوایی بررسی شود.

۲. معرفی اثر و نویسنده

کتاب *نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی (گذشته، حال، و آینده)* به قلم دکتر حسن دانائی فرد نگاشته شده است. دانائی فرد دانش‌آموخته دکتری مدیریت دولتی از دانشگاه علامه طباطبائی تهران و عضو هیئت‌علمی دانشگاه تربیت مدرس تهران است. او مقالات و کتاب‌های تألیفی و ترجمه‌ای متعددی در حوزه مدیریت، به‌ویژه مدیریت دولتی، دارد و از مشهورترین و پرآشناترین اندیشمندان علوم انسانی در سطح کشور محسوب می‌شود که با تلاش وافر توانسته است در غنابخشی به ادبیات نظری رشته مدیریت دولتی نقش مهمی را ایفا کند. از کتاب‌هایی که وی به رشته تحریر درآورده است می‌توان نام برد از: *چالش‌های مدیریت دولتی در ایران، تئوری سازمان، مدرن، نمادین - تفسیری، و پست‌مدرن؛ مقدمه‌ای بر فلسفه نظریه‌های مدیریت دولتی؛ نظریه پردازی: مبانی و روش‌شناسی‌ها؛ گفتارهای جدید در خط‌مشی‌گذاری عمومی؛ پویای کیفی و طرح پژوهش*. کتاب موردنقد، با عنوان *نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی (گذشته، حال، و آینده)*، را انتشارات سمت در دو جلد، نخستین بار در سال ۱۳۹۵، به چاپ رسانده است.

باتوجه به این‌که معیار استاندارد می‌تواند همه مؤلفه‌های یک کتاب درسی دانشگاهی را ارزیابی کند وجود ندارد، در این پژوهش از استانداردهای مطلوب کتاب درسی برگرفته از پژوهش قراگوزلو (۱۳۹۶) استفاده شده است. استانداردهای مطلوب کتاب درسی در قالب چهار بعد ویژگی‌های ظاهری، ویژگی‌های ساختاری، ویژگی‌های نگارشی، و ویژگی‌های محتوایی برای ارزش‌یابی کتاب‌های درسی مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

شکل ۱. چهارچوب نقد و بررسی کتاب‌های دانشگاهی (قراگوزلو ۱۳۹۶)

۳. معرفی و نقد ویژگی‌های ظاهری

در کنار همه ویژگی‌های محتوایی، نگارشی، و ساختاری کتاب، اثرگذاری ویژگی‌های ظاهری کتاب بر خوانندگان امری انکارناپذیر است. نوع جلد، طراحی جلد (تناسب با محتوا و استفاده مناسب از رنگ)، قطع مناسب، استفاده از قلم مناسب و اندازه مناسب بین سطرها، تناسب تعداد صفحات با سرفصل، استفاده از تصاویر و نمودارها و شکل‌ها در متن و کیفیت آن‌ها، و استحکام صحافی برخی از ویژگی‌های ظاهری کتاب به‌شمار می‌روند.

بی‌تردید، جلد کتاب اولین عامل اثرگذار بر جلب نظر مخاطب است. جلد کتاب به‌اندازه محتوا و شخصیت‌های ذکر شده در کتاب می‌تواند برای خوانندگان جذاب و بر آن‌ها اثرگذار باشد. انتخاب جلد مناسب برای کتاب، ترکیب رنگ‌ها، و نوع و اندازه قلم به‌کاررفته برای درج عنوان اسامی نویسندگان عوامل مهمی در تمایل خوانندگان به خرید کتاب هستند. باین حال، این ویژگی برای کتب دانشگاهی به‌مراتب اهمیت بالاتری دارد، به‌طوری‌که طرح جلد بایستی بازتاب‌دهنده محتوا و متن کتاب باشد. نوع جلد استفاده‌شده در این کتاب شومیز است. استفاده از این نوع جلد، به‌علت مقرون‌به‌صرفه و سبک‌تر بودن، بیش‌تر برای کتاب‌های درسی و دانشگاهی کاربرد دارد. جلد شومیز، با کاهش دادن وزن کتاب، جابه‌جایی آن را برای خوانندگان آسان‌تر می‌کند و این یکی از مزایای این نوع جلد است. لذا، از نظر نوع جلد انتخاب درستی صورت گرفته است، اما طراحی جلد به‌لحاظ شکلی و بصری وضعیت خوبی ندارد و تصویر انتخاب‌شده با محتوای کتاب تناسب چندانی ندارد و به‌نظر می‌رسد از شکل‌های متداولی که در اینترنت در دسترس است استفاده شده و طراحی اختصاصی انجام نشده است. علاوه‌براین، کیفیت تصویر استفاده‌شده بر روی جلد نیز بسیار ضعیف است. رنگ‌های استفاده‌شده در تصویر روی جلد تناسب بصری ندارد و بهتر بود از رنگ‌هایی استفاده می‌شد که در کنار هم زیبایی بصری بالاتری را ایجاد کند. در مجموع، در طراحی جلد معیارهای زیبایی‌شناختی رعایت نشده است.

قطع کتاب از نوع وزیری است که در اغلب کتاب‌های درسی و دانشگاهی استفاده می‌شود و اندازه آن در قالب استاندارد، یعنی $۲۳/۵ \times ۱۶/۵$ ، به‌چاپ رسیده است.

نوع قلم و اندازه انتخاب‌شده برای متن کتاب خوانا و چشم‌نواز است و فاصله در نظر گرفته‌شده میان خطوط مناسب است. لذا، نوع قلم و اندازه انتخاب‌شده از نقاط قوت ظاهری این کتاب است.

از آن‌جا که کتاب نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی سیر تطور نهضت‌های مدیریت دولتی را بررسی کرده است و این موضوع نیازمند حجم بالایی از مطالب است، کتاب در دو جلد طراحی شده است. لذا، تعداد صفحات کتاب در هر جلد متناسب با نیاز مخاطبان است، سرفصل‌های اعلامی را پوشش داده است، و امکان تورق کتاب را برای خوانندگان آسان کرده است.

شیرازهٔ محکم و صحافی حرفه‌ای به مقبولیت و پذیرش کتاب در جامعهٔ مخاطبان می‌افزاید (منصوریان ۱۳۹۲). این کتاب، به‌لحاظ استحکام صحافی وضعیت ایدئال و مطلوبی ندارد، ولی مقبول است.

در نهایت، آخرین عامل ظاهری بررسی شده استفاده از نمودارها و شکل‌ها در کتاب است. اگرچه این کتاب شکل و نمودار دارد، تحت‌تأثیر ماهیت موضوع، کم‌تر از آن‌ها بهره برده شده است. با این حال، استفادهٔ به‌جا از این شکل‌ها و نمودارها، به‌عنوان مکمل متن، و کیفیت ظاهری رسم و چاپ آن‌ها از دیگر نقاط قوت کتاب محسوب می‌شود.

۴. معرفی و نقد ویژگی‌های ساختاری

ساختار کتاب از عوامل مؤثر در یادگیری از طریق کتاب‌های درسی است. ساختار نشان‌دهندهٔ راه و روش‌هایی است که به‌وسیلهٔ آن‌ها اندیشه‌ها به‌طور منطقی سازمان‌دهی شده‌اند و به یک‌دیگر پیوند می‌خورند (ملکی ۱۳۸۴: ۱۲). با این حال، ساختار کتاب‌های درسی می‌تواند متناسب با نوع و اهداف درس هم‌چنین سطح و نوع مخاطبان اشکال متفاوتی داشته باشد. مسلم است که ساختار کتاب تأثیر به‌سزایی در جذب مخاطب، فهم، و یادگیری مطالب دارد.

یک کتاب درسی و دانشگاهی را می‌توان براساس شاخص‌هایی نظیر مقدمه در ابتدای کتاب، فهرست کلی مطالب، فهرست تفصیلی مطالب، راهنمای مطالعهٔ کتاب، بیان اهداف در ابتدای هر فصل، مقدمه در ابتدای هر فصل، جمع‌بندی و خلاصهٔ مطالب در پایان هر فصل، فهرست منابع و مآخذ استفاده‌شده در پایان هر فصل، واژه‌نامهٔ موضوعی در پایان کتاب، فهرست اسامی اعلام و اماکن در پایان کتاب، در نظر گرفتن سؤالاتی برای بحث در پایان هر فصل، و ارجاعات متن در پانویس ارزیابی کرد (قراگوزلو ۱۳۹۶). افزون‌براین، معیارهای دیگری نظیر نظام منطقی طبقه‌بندی فصل‌ها و زیرعنوان‌ها، بهره‌گیری از شکل‌ها، نمودارها،

و جداول متناسب با متن مطرح است. لذا، در این بررسی و نقد، سعی بر آن است تا کتاب براساس این معیارها نقد منصفانه شود.

کتاب در دو جلد نگاشته شده است که از فصل اول تا هشتم در جلد اول و از فصل نهم تا چهاردهم همراه با یک ضمیمه در جلد دوم ارائه شده است. ذکر این نکته لازم است که در این مقاله جلد اول کتاب بررسی شده است. عناوین فصل‌ها عبارت‌اند از: فصل اول «خاستگاه تاریخی شکل‌گیری نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی»، فصل دوم «تعریف، ماهیت قلمرو، و اهمیت مدیریت دولتی»، فصل سوم «نهضت مدیریت اداری و اداره امور عمومی سنتی»، فصل چهارم «نهضت اداره امور عمومی جدید»، فصل پنجم «نهضت مدیریت دولتی جدید»، فصل ششم «رویکرد انتقادی به مدیریت دولتی جدید»، فصل هفتم «نهضت مدیریت خدمات عمومی جدید»، فصل هشتم «دولت شبکه‌ای و حکم‌رانی شبکه‌ای»، فصل نهم «نهضت مدیریت ارزش عمومی»، فصل دهم «رویکرد انتقادی به مدیریت ارزش عمومی»، فصل یازدهم «نظریه تلفیقی مدیریت دولتی»، فصل دوازدهم «مدیریت دولتی در ایران: تأملی بر اصلاحات»، فصل سیزدهم «به‌سوی چهارچوبی برای مطالعه مدیریت دولتی اسلامی»، فصل چهاردهم «چالش‌های فراروی مدیریت دولتی»، و ضمیمه «روش‌شناسی کاربرد عملی اندازه‌گیری ارزش عمومی».

هر فصل با دو زیرعنوان اهداف فصل و مقدمه آغاز شده است. در ادامه هر فصل، عناوین ذیل فصل ارائه شده است و درانتها نیز عناوین «خلاصه»، «سؤال‌هایی برای بحث»، و «مآخذ» آمده است. از آن‌جاکه مقدمه درآمدی برای ورود به بحث اصلی فصل است، در این کتاب تا حد قابل‌قبولی مقدمه ارائه‌شده این ویژگی را دارد و ذهن مخاطب با مطالعه مقدمه هر فصل می‌تواند آمادگی کافی برای مطالعه فصل را پیدا کند. باین‌حال، در برخی از فصول، مثل فصل چهارم، مقدمه بسیار کوتاه و در قالب یک بند آمده است، که نیازمند بسط و غنای بیش‌تری توسط نویسنده است.

اهداف هر فصل باید نمایی از کل متن فصل باشد و موارد اصلی طرح‌شده در فصل را در بر گیرد. بررسی‌های ناقد نشان می‌دهد این امر در همه فصول کتاب تا حد قابل‌قبولی رعایت شده است و نویسنده تلاش کرده است که پنج عنوان هدف و در برخی از فصول بیش از پنج عنوان ذکر کند.

در پایان هر فصل، خلاصه‌ای از فصل ارائه شده است. انتظار کلی از نویسندگان کتاب‌های درسی این است که در قالب چند بند چکیده‌ای تمام‌نما را از فصل ارائه دهند،

موارد بااهمیت متن را برجسته سازند، و جمع‌بندی منسجم و نظام‌مندی را از کل فصل تدوین کنند. کتاب حاضر، اگرچه تاحدی این معیارها را رعایت کرده است، ذکر چند نکته در این باب ضروری است. اول این‌که در خلاصه فصل چهارم (دانائی فرد ۱۳۹۵: ۸۸) نویسنده در متن خلاصه مطالب مهم و ارزش‌مندی را به تفصیل درباب دیدگاه والدو (Waldo) درباره کنفرانس مینوبوروک ۱ بیان کرده است، درحالی‌که این مطالب در متن فصل چهارم دیده نمی‌شود. نظر به اهمیت و ارزش‌مندی این مطالب، پیش‌نهاد می‌شود نویسنده این بخش از متن را در جای مناسبی از فصل ارائه کند.

«سؤال‌هایی برای بحث» یکی از عناوین ثابت در انتهای همه فصول این کتاب است. متأسفانه، برخی از کتاب‌های درسی در این بخش به طرح برخی از پرسش‌های کلی می‌پردازند که صرفاً محفوظات مخاطب را می‌سنجد، درحالی‌که نویسنده این کتاب توانسته است با طرح سؤالات تحلیلی و استدلالی ذهن مخاطب را به چالش بکشد و وی را ناچار به استدلال منطقی کند. هم‌چنین، نویسنده با طرح پرسش‌هایی نظیر «چگونه می‌توانید بین مبانی نظری و اصول نهضت خدمات عمومی جدید با مدیریت در کشورهای مسلمان پیوند برقرار کنید؟» یا «آیا کاربرد مدیریت دولتی جدید را در بخش دولتی ایران مناسب می‌دانید؟ چرا؟ استدلال کنید» به طرز هوشمندانه‌ای مخاطب را ناگزیر می‌کند که با استفاده از فهم مطالب نظری واقعیت‌های عملی و عینی نظام اداری کشور را نیز تحلیل کند و بین مفاهیم نظری و عملی پیوند برقرار کند.

در پایان هر فصل این کتاب مآخذ وجود دارد. یکی از مواردی که می‌تواند محتوای کتب درسی را غنی‌تر کند میزان به‌روزبودن منابع مورد استفاده است. با توجه به تحول مستمر اندیشه و تفکر، هر روز مطالب جدیدی به ذخیره علوم افزوده می‌شود. این نظریه‌ها گاه نافذ یا تکمیل‌کننده نظریه‌های قبلی هستند. به همین دلیل، توصیه می‌شود پژوهش‌گران و نویسندگان از آخرین یافته‌های علمی بهره‌گیرند (خاکی ۱۳۹۶: ۱۵۹). نویسنده این کتاب نیز سعی کرده است از منابع لاتین (مقاله و کتاب) اصیل و مرجع در حوزه مدیریت دولتی استفاده کند. اگرچه رویکرد نویسنده استفاده از منابع معتبر بوده است، ولی روزآمدی منابع نیز باید مورد توجه باشد. از آن‌جاکه کتاب در سال ۱۳۹۵ (۲۰۱۶م) منتشر شده است، انتظار می‌رود نویسنده از منابع منتشرشده در سه سال منتهی به سال ۲۰۱۶ نیز بهره‌گیری ببرد. کتاب صرفاً در فصل هفتم یک ارجاع به منبع چاپ‌شده در ۲۰۱۵ و در فصل دوم دو ارجاع به منابع چاپ‌شده در ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ داده است و بقیه فصول منابع روزآمد لاتین ندارند.

البته، از آن‌جا که ماهیت کتاب بیان نظریات، نهضت‌ها، و سیر تطور تاریخی مدیریت دولتی است، طبیعی است بخش زیادی از ارجاعات به منابع سنتی و قدیمی تر اختصاص یابد. یکی دیگر از نقاط قوت کتاب در این بخش به‌کارگیری شیوه ارجاع‌دهی به‌روش APA و پای‌بندی نویسنده به این روش در ارجاع‌دهی کل متن کتاب است. با این حال، در مورد شیوه ارجاع‌دهی درون متن کتاب، ذکر سه نکته ضروری است. اول این‌که ترتیب ارائه شماره صفحات منبع باید از چپ به راست باشد که این نکته در برخی از موارد رعایت نشده است. دوم این‌که نوع ارجاع‌دهی باید یک‌دست باشد، درحالی‌که در برخی از منابع بعد از ذکر سال از «:» و در برخی دیگر از «ص» استفاده شده است. نمونه‌ای از موارد اندک ارجاع‌دهی نادرست کتاب در جدول ۱ ارائه شده است. سوم این‌که در موارد اندکی یک یا چند بند از متن، که از شواهد پیداست ترجمه‌ای از منبع لاتین است، ارجاع ندارند (برای مثال، دانائی فرد ۱۳۹۵: ۷۵، بند ۳؛ همان: ۲۳۴، شکل ۲-۸-۳).

جدول ۱. نمونه‌ای از موارد ارجاع‌دهی نادرست

ردیف	نمونه ارجاع درون‌متنی	شماره صفحه	شیوه صحیح ارجاع‌دهی
۱	به‌گفته آن‌ها (ص ۲۹-۳۰)	۱۸۱	به‌گفته کوهن و امیکه (۱۹۹۵: ۲۹-۳۰)
۲	فاکس و میلر (۱۹۹۵: ۷۱-۷۰)	۱۹۳	فاکس و میلر (۱۹۹۵: ۷۱-۷۰)

فهرست کتاب مورد دیگری است که در ارزیابی ساختاری باید مورد توجه باشد. در واقع، قسمت ابتدایی یک کتاب دانشگاهی که دربرگیرنده فهرست کلی محتوا، فهرست تفصیلی مطالب، فهرست تصاویر، فهرست جداول و نمودارها، پیش‌گفتار، و مقدمه است، می‌تواند بستر عاطفی، شناختی، و مهارتی اولیه و مناسبی را برای ورود به مطالعه متن درس در مخاطب ایجاد کند (ملکی ۱۳۸۴: ۱۲). در کتاب فهرست کلی مطالب، پیش‌گفتار، واژه‌نامه، و اعلام آمده است، ولی فهرست شکل‌ها، نمودارها، و جداول ارائه نشده است. نکته دیگر این‌که در هر فصل بخشی تحت عنوان اهداف فصل وجود دارد که این بخش نیز در فهرست کلی مطالب ذکر نشده است.

کتاب واجد بخشی تحت عنوان واژه‌نامه است که اصطلاحات تخصصی به‌کاررفته در متن کتاب را به زبان فارسی برگردان کرده است. در این بخش، انتخاب ترجمه واژگان به‌درستی انجام شده است و نویسنده سعی کرده است تا از کلمات فارسی مصطلح و موردقبول جامعه علمی این رشته استفاده کند.

فهرست اعلام نیز در کتاب وجود دارد که این امکان را به خوانندگان می‌دهد که برخی از واژگان و اسامی را به راحتی و در سریع‌ترین زمان در متن کتاب جست‌وجو و مطالعه کنند. بخش مهمی که در قالب ساختار کتاب نقد و تحلیل می‌شود پانوشتهای کتاب است. پانوشته این کتاب در دو بخش قابل نقد و بررسی است:

الف. معادل‌نویسی فارسی برای لغات لاتین: کتاب به‌طور حداکثری توانسته است اسامی خاص لاتین، واژگان تخصصی و مهم، و عناوین برخی از کتاب‌ها و مقاله‌ها را به درستی در پانوشته ذکر کند (برای نمونه، دانائی فرد ۱۳۹۵: ۸۳، پانوشته‌ها). با این حال، نقایص جزئی نیز وجود دارد. در ترجمه واژه «public trust» از معادل فارسی «تراست عمومی» (همان: ۷۶) استفاده شده است که بهتر است این عبارت اعتماد عمومی ترجمه شود. هم‌چنین، در برخی از موارد جزئی پانوشته‌ها به اصلاح نیاز دارند. برای مثال، برای معادل واژه «نظام غنائم جنگی» واژه «spoils system» (همان: ۲۱، پانوشته) آمده است که معادل صحیح آن «spoils system» است. علاوه بر این، معادل عبارت «regulatory framework» «چارچوب قانونی» (همان: ۳۵) ذکر شده است، در حالی که معادل دقیق‌تر این عبارت چهارچوب تنظیمی یا چهارچوب تنظیم‌گری است. افزون‌بر این، در برخی موارد معادل اسامی لاتین برای اولین بار در پانوشته ذکر نشده است. برای مثال، معادل‌های لاتین «مورگان شوستر، برنارد، و میلیو» (همان: ۲۵) در پانوشته ذکر نشده‌اند.

ب. ارجاعات متن در پانوشته: این بخش از مهم‌ترین نقاط قوت کتاب است. نویسنده سعی کرده است تا با بهره‌گیری از ظرفیت پانوشته، مطالب درون متن را بهتر تشریح کند (برای نمونه، همان: ۱۴، ۱۸، ۵۹، ۷۴، پانوشته‌ها). در برخی از موارد، نویسنده با معرفی منابع تکمیلی خوانندگان را به مطالعه بیشتر در مورد موضوع مشخصی ترغیب می‌کند (برای نمونه، همان: ۲۰، ۲۳).

باتوجه به اهمیت محتوایی تعداد اندکی از پانوشته‌ها، بهتر بود که به جای ارائه مطالب در پانوشته، در متن اصلی کتاب طرح می‌شد. مثلاً، در پانوشته صفحه ۱۸، جملات مهمی ارائه شده است که بهتر بود در متن کتاب به آن اشاره می‌شد، زیرا محتوای آن با موضوع کتاب، که سیر تطور نهضت‌های مدیریت دولتی است، تطابق زیادی دارد. هم‌چنین، در پانوشته صفحه ۲۶ کتاب، مطالب مهمی در باب سیر تطور مدیریت دولتی بعد از انقلاب اسلامی ایران ذکر شده است که بهتر بود تحت عنوان مدیریت دولتی پس از انقلاب اسلامی هم‌راه با ادبیاتی غنی‌تر ارائه می‌شد.

۵. معرفی و نقد ویژگی‌های نگارشی

بی‌تردید، بخش زیادی از موفقیت هر اثر مدیون شفافیت، سادگی، و روان‌بودن نثری است که برای انتقال مفاهیم آن انتخاب شده است. نثر یک کتاب کارآمد و اثربخش باید خواننده را به مطالعه ترغیب کند و با کم‌ترین واژگان ممکن بیش‌ترین آگاهی را به او برساند، نه این‌که با پیچیدگی‌های غیرضروری مخاطب را از خواندن پشیمان کند و ذهنش را در ابهام و سردرگمی فروبرد (منصوریان ۱۳۹۲). در تأیید این گفته، منصوریان (۱۳۹۲) به نقل از موحد (۱۳۸۷) اشاره می‌کند که متن باید از «اطناب ممل» و «ایجاز مخل» به‌دور باشد. منظور از اطناب ممل یا درازنویسی خسته‌کننده و ملال‌آور زیاده‌گویی و پرگویی است. متنی که انباشته از مترادف‌های غیرضروری، توضیح بدیهیات، و مطالب کلیشه‌ای باشد بیهوده متورم می‌شود و به‌جای این‌که آگاهی‌رسان باشد ذهن خواننده را با طرح مسائل متفرقه پریشان می‌کند. گاه، نویسنده از بیان جامع و کامل مطالب بازمی‌ماند و برخی از مباحث مهم را ناگفته رها می‌سازد. در نتیجه، خواننده با پرسش‌های بی‌پاسخ مواجه خواهد شد. در چنین شرایطی، متن اثر دچار «ایجاز مخل» یا کوتاه‌نویسی آسیب‌زننده شده است.

سلیس و روان‌بودن متن کتاب، استفاده از سبک نگارشی متناسب با توان‌مندی‌های دانشجویان، تعریف اصطلاحات فنی و تخصصی و مفاهیم ناآشنا در انتهای هر فصل، معادل‌نویسی فارسی برای لغات خارجی در پانویس، استفاده از نشانه‌گذاری‌های مناسب در متن، عاری‌بودن از غلط‌های املائی و نگارشی، رعایت امانت در نقل قول‌ها، و طول مناسب جملات و بندها از معیارهای مدنظر محقق در معرفی و نقد ویژگی‌های نگارشی این کتاب است.

از لحاظ روان‌بودن متن، می‌توان گفت که در کتاب *نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی* در برخی از موارد از واژگان ثقیل و کم‌کاربرد (مثل تدقیق و...) استفاده شده است و هم‌چنین، ساختار تعداد محدودی از جملات کتاب، به‌دلیل کاربرد واژه‌های عامیانه و محاوره، نثر کتاب را از نثر علمی دانشگاهی کمی دور کرده است. برای مثال، در کتاب آمده است: «مدیریت دولتی همه‌کاره خط‌مشی‌های عمومی» (دانائی‌فرد ۱۳۹۵: ۴۶) که بهتر بود به‌جای این عبارت از واژگان مناسب‌تری به‌جای واژه «همه‌کاره» استفاده می‌شد؛ برای مثال، «مدیریت دولتی بازیگری مقتدر در اجرای خط‌مشی‌های عمومی». هم‌چنین، آمده است: «این نگاه را موشکافی خواهیم کرد تا پستوی این نحله فکری مشخص شود» (همان: ۱۳۶) که بهتر بود به‌جای واژه «پستو» از واژگان متداول‌تری نظیر پشتوانه یا زمینه استفاده می‌شد.

علاوه‌براین، نوشته شده است: «همه وظایف دولت در راستای رشد و تعالی یک‌یک مردم است» (همان: ۵۰) که بهتر بود به‌جای واژه «یک‌یک» از واژگانی نظیر عموم مردم، آحاد مردم، یا یک‌یک مردم استفاده می‌شد. هم‌چنین، آمده است: «زحماتی را که برای شکل‌گیری حکومتی ریخته شده» (همان: ۵۴) که به‌نظر می‌رسد بهتر بود به‌جای فعل نامناسب «ریخته شده» از واژه «کشیده شده» استفاده می‌شد. افزون‌براین، آمده است: «نظارت شل و ول» (همان: ۲۴۴) که بهتر بود از عباراتی مثل نظارت سطحی یا نظارت ضعیف استفاده می‌شد. تعداد بسیار محدودی از جملات نیز، به‌لحاظ ساختار جمله‌نویسی و روان‌بودن، روانی و سلاست کافی را ندارند. برای مثال، نوشته شده است:

به‌اعتقاد او، مدیران باید برای افزایش خودکنترلی و خودهدایتی افراد درون سازمان، برای ایجاد شرایطی که آن تعارض آشکار و به‌صورت مناسب و مثبت مدیریت شود و برای ارتقای آگاهی از فرایند گروه و تبعات آن برای عملکرد، تلاش کنند (همان: ۱۸۹).

همان‌طور که مشخص است، جمله‌بندی نامناسب در این عبارت موجب روان‌نبودن جمله و درنهایت عدم درک خواننده می‌شود. هم‌چنین، در کتاب آمده است: «متولی و عامل اساسی تغییر و تحول اجتماعی است» (همان: ۴۲) که به‌نظر می‌رسد نهاد جمله (که مدیریت دولتی است) حذف شده است. افزون‌براین، جمله «بر این اساس، یافتن راهی عقلانی برای طراحی یک سازمان به‌عنوان کلیت محور کلیدی این نهضت، مدیریتی دارد» (همان: ۵۷) نامفهوم و ناقص است.

در مجموع، سبک نگارشی کتاب متناسب با توان‌مندی دانشجویان رشته مدیریت دولتی است و برای دانشجویان و استادان این رشته قابل‌فهم است و از این نظر یکی از نقاط تمایز و برتری کتاب در مقایسه با کتاب‌های مشابه در حوزه نظریه‌ها و نهضت‌های مدیریت دولتی است.

اگرچه تعریف اصطلاحات فنی و مفاهیم ناآشنا در انتهای هر فصل ذکر نشده، نویسنده تلاش کرده است تا با استفاده از پانوش این کاستی را برطرف سازد، به‌طوری‌که خواننده تخصصی، اعم از دانشجوی و مدرس مدیریت دولتی، توان درک و فهم مطالب و واژگان فنی را داشته باشند.

در مورد معادل‌نویسی فارسی برای لغات خارجی، نویسنده برای آشنایی خوانندگان به‌طور مکرر در کل کتاب، به‌عنوان یک رویه مستمر، هم معادل اسامی لاتین و هم معادل

واژگان تخصصی را در پانویست ذکر کرده است و این مورد یکی از قوت‌های کتاب در بعد نگارشی محسوب می‌شود.

نشانه‌گذاری مناسب و استفاده از علائم سجاوندی یکی دیگر از معیارهای معرفی و نقد در این بخش است. اگرچه متن کتاب از این نظر قابل قبول است، در برخی از موارد نکاتی نادیده مانده است که در جدول ۲ به برخی از کاربردهای نامناسب استفاده از نشانه‌گذاری و علائم سجاوندی در این کتاب اشاره می‌شود.

جدول ۲. نمونه‌ای از اشتباهات در استفاده از نشانه‌گذاری‌ها و علائم سجاوندی

ردیف	نمونه اشتباه در استفاده از نشانه‌گذاری‌ها و علائم	شماره صفحه	شکل درست به کارگیری
۱	به گفته صاحب‌نظران (برای مثال دهنارت و دهنارت، ۲۰۰) چنین نگاهی ...	۱۵	به گفته صاحب‌نظران (برای مثال دهنارت و دهنارت، ۲۰۰)، چنین نگاهی ...
۲	تا دولت بتواند با اتکای به آن وظایف خود را بهتر انجام دهد.	۳۱	تا دولت بتواند با اتکای به آن، وظایف خود را بهتر انجام دهد.
۳	این نهضت پرچم و شعارهایی نظیر حاکمیت نه تصدی دارد.	۱۳۶	این نهضت پرچم و شعارهایی نظیر حاکمیت، نه تصدی دارد.
۴	نیروهای بازار و جوامع مدنی بدون وجود یک اداره امور عمومی ...	۳۵	نیروهای بازار و جوامع مدنی، بدون وجود یک اداره امور عمومی ...
۵	این مدیریت در بخش اول به نظریه سازمان (...); رفتار (...); و اداره پرسنل دولتی (...)	۴۰	این مدیریت در بخش اول به نظریه سازمان (...); رفتار (...); و اداره پرسنل دولتی (...)
۶	ممکن است به وضعیت فعلی اعتراض داشته باشید؛ ولی نمی‌توان فلسفه ...	۴۳	ممکن است به وضعیت فعلی اعتراض داشته باشید، ولی نمی‌توان فلسفه ...
۷	مدیریت دولتی به مطالعه فعالیت‌های دولت اشاره دارد؛ ولی این فعالیت‌ها ...	۳۶	مدیریت دولتی به مطالعه فعالیت‌های دولت اشاره دارد، ولی این فعالیت‌ها ...

در برخی از موارد، کاربرد نادرست علائم نگارشی یا استفاده نکردن از این علائم به محتوای متن آسیب می‌زند و موجب سردرگمی خوانندگان می‌شود. برای مثال، همان‌طور که در ردیف ۳ جدول ۲ آمده است، استفاده نکردن از علامت ویرگول ذهن خواننده را مشوش می‌کند، زیرا این مطلب که دولت به امور حاکمیتی یا تصدی پردازد، مفهوم محوری و عامل تمایز دو نهضت فکری در مدیریت دولتی است. نویسنده درست و به‌جا در پانویست در عبارت لاتین این ابهام را برطرف ساخته است، اما استفاده از ویرگول در این عبارت ضروری است.

عاری بودن از غلط‌های املائی و نگارشی نیز معیار دیگری برای بررسی و نقد ویژگی‌های نگارشی این کتاب است. برخی از غلط‌های املائی در این کتاب به محتوای مطالب آسیب زده است و باعث فهم نادرست متن می‌شود و برخی از آن‌ها به لحاظ شکلی و نگارشی متن را دچار مشکل کرده است. برای نمونه، در کتاب آمده است: «استقرار نوعی نظام اداری متخصص، کارآمد و وجود سوگیری سیاسی آرزوی ویلسون بود» (همان: ۲۶). واضح است که، بر مبنای آنچه از ویلسون و باورهایش می‌دانیم، وی یکی از علل ناکارآمدی اداره را جهت‌گیری‌های سیاسی می‌داند و عامل برون‌رفت از این ناکارآمدی را عدم سوگیری سیاسی اعلام می‌کند. لذا، عبارت عدم سوگیری سیاسی با محتوای مطلب انطباق دارد. باید اذعان کرد که قطعاً نویسنده به اصل موضوع شناخت داشته است و صرفاً یک اشتباه املائی باعث تغییر محتوا شده است. هم‌چنین، آمده است: «بنابراین تناقضاتی در عنصر بازار در این نهضت وجود دارد که می‌توان به سادگی آن را فراموش کرد» (همان: ۱۳۵). بر اساس آنچه که در بندهای قبلی این جمله در مورد نواقص قابل توجه سازوکار بازار ذکر شده است، قاعدتاً باید جمله بدین شکل اصلاح شود: «نمی‌توان به سادگی آن را فراموش کرد».

جدول ۳. نمونه‌ای از اشتباهات املائی و نگارشی مشاهده شده در کتاب

ردیف	اشتباه نگارشی در کتاب	شماره صفحه	شکل درست جمله یا کلمه
۱	درس‌های عملی متعددی وجود دارد که خدمات عمومی جدید به <u>مدیران</u> را در اداره امور عمومی ارائه می‌دهد.	۱۹۳	درس‌های عملی متعددی وجود دارد که خدمات عمومی جدید به <u>مدیران در اداره</u> امور عمومی ارائه می‌دهد.
۲	دنه‌ارت و دنه‌ارت (۲۰۰۷) مدعی‌اند نهضت خدمات عمومی جدید منفعت عامه را به نحوی متفاوت با دو نهضت قبلی می‌بینند.	۲۰۱	دنه‌ارت و دنه‌ارت (۲۰۰۷) مدعی‌اند نهضت خدمات عمومی جدید منفعت عامه را به نحوی متفاوت با دو نهضت قبلی می‌بینند.
۳	در نهضت خدمات عمومی جدید، رویکردهای مدیریتی ... و تقویت ظرفیت سازمان برای <u>تفسیر</u> حائز اهمیت‌اند.	۲۱۷	در نهضت خدمات عمومی جدید، رویکردهای مدیریتی ... و تقویت ظرفیت سازمان برای <u>تغییر</u> حائز اهمیت‌اند.
۴	مستقلانه	۲۳۵	به‌طور مستقل
۵	منطق سود عقلانیت جوهری را برمی‌تاباند.	۵۳	منطق سود، عقلانیت جوهری را بر نمی‌تاباند.
۶	<u>تحمل</u> هزینه‌ای بر دولت	۵۳	<u>تحمیل</u> هزینه‌ای بر دولت

در آثاری با تعداد صفحات زیاد وجود برخی از مشکلات نگارشی اجتناب‌ناپذیر است، اما انتظار می‌رود کتابی که در انتشارات معتبر و صاحب صلاحیت سمت به چاپ می‌رسد، این تعداد محدود اشتباهات نگارشی را نیز نداشته باشد.

در مورد حفظ امانت در نقل قول‌ها، نویسنده سعی کرده است تا مطالبی را که از جانب صاحب‌نظران متعدد نقل شده است، با ذکر منابع ارجاع دهد و از این لحاظ، رعایت امانت در استفاده از مطالب صورت گرفته است. ارزیابی کوتاهی و بلندی جملات کتاب نیز یکی دیگر از معیارهای نقد نگارشی این اثر است. بررسی‌های ناقد نشان می‌دهد کیفیت کتاب بر مبنای این معیار قابل قبول است.

۶. معرفی و نقد ویژگی‌های محتوایی

در نگارش یک متن علمی دو مؤلفه انسجام و یک‌دستی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. منظور از انسجام پیوند منطقی میان اجزای خرد و کلان یک متن است، به نحوی که خواننده بتواند سیر طبیعی و پیوسته کلام نویسنده را در آن ببیند و موضوع را دنبال کند. به این ترتیب، انسجام می‌تواند میان جمله‌های یک بند، میان بندهای یک فصل، یا میان فصول یک کتاب باشد. در نتیجه، متنی که منسجم است خواننده در خلال خواندن آن احساس سردرگمی نمی‌کند و بدون کم‌ترین زحمتی می‌تواند بحث را پی‌گیری کند. یک‌دستی یا سازگاری هم اشاره به یک‌سانی در بیان مفاهیم و شکل ظاهری کلمات دارد. برای مثال، اگر نویسنده در ابتدای کتاب تصمیم می‌گیرد به جای واژه سیستم از معادل آن، یعنی نظام، استفاده کند تا پایان اثر باید به این تصمیم وفادار بماند (منصوریان ۱۳۹۲).

استفاده از مطالب و ابزارهای متنوع برای شرح مطالب، جامعیت و روزآمدی محتوا (پوشش وجوه مختلف موضوعی، بهره‌گیری از منابع معتبر و کلیدی و اصیل رشته، نقاط تمایز و سهم نظری کتاب در مقایسه با سایر کتاب‌های مشابه)، استفاده از مثال و نمونه برای توضیح مطالب، رعایت نظم منطقی و انسجام مطالب در بین فصول، رعایت نظم منطقی و انسجام مطالب در هر فصل، و روش‌شناسی از معیارهای نقد و بررسی محتوایی این کتاب به‌شمار می‌روند.

کتاب مورد بررسی سعی کرده است برای انتقال مفاهیم واحد قابل قبولی از ظرفیت پانویشت‌ها، شکل‌ها، و جدول‌ها به‌عنوان ابزارهای انتقال مفاهیم استفاده کند. با توجه به این که

موضوع کتاب بررسی سیر تاریخی نهضت‌های مدیریت دولتی است، شاید انتظار نمی‌رود تعداد نمودارها، شکل‌ها، و جدول‌ها زیاد باشد. لذا، تعداد موارد محدود به کاررفته در کتاب به‌جا و کافی به‌نظر می‌رسد.

معیار دیگر در بررسی محتوای کتاب جامعیت و روزآمدی آن است. برای بررسی دقیق‌تر، این معیار در سه زیرمعیار تفکیک‌شدنی است. زیرمعیار اول پوشش موضوعی است. کتاب توانسته است به‌طور مطلوبی رخدادهای نظریات، و سیر تطور نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی را به‌رشته‌ی تحریر درآورد. با این حال، در برخی از موارد مشکلاتی نیز مشاهده می‌شود که رفع آن‌ها می‌تواند به‌غناهی بیش‌تر کتاب کمک کند. برای مثال، در صفحه ۱۱۲ کتاب، ذیل عنوان «آیا مدیریت دولتی جدید پارادایم است؟»، نویسنده کتاب به مفهوم پارادایم، پارادایم از دیدگاه کون، و سطوح سه‌گانه پارادایم پرداخته است، ولی نهضت مدیریت دولتی جدید را در چهارچوب این بن‌مایه نظری تحلیل نکرده است. نویسنده در صفحه ۱۱۷ با ارائه این مطلب، که «مدیریت دولتی جدید در ظاهر محورها، ارزش‌ها، و فنون جدیدی نسبت به اداره امور عمومی سنتی ارائه می‌دهد و ظاهراً نوعی پارادایم شمرده می‌شود»، نتیجه‌گیری کلی را ارائه می‌دهد، ولی خواننده پس از مطالعه این بخش نمی‌تواند درک کند که به چه علت مدیریت دولتی جدید را در چهارچوب نظریه توماس کون باید پارادایم نامید. ابهام دیگر در این بخش این است که نویسنده مدیریت دولتی جدید را با اداره امور عمومی سنتی مقایسه کرده است، درحالی‌که به‌نظر می‌رسد در فرایند تز و آنتی‌تز باید مدیریت دولتی جدید با اداره امور عمومی جدید مقایسه می‌شد. افزون‌براین، در نظر گرفتن مدیریت دولتی جدید، به‌عنوان پارادایم، در بین اندیشمندان مدیریت دولتی موافقان و مخالفان جدی دارد. برای مثال، رامل و کریستیانز (Rommel and Christiaens 2006) از منتقدان این موضوع هستند و اذعان دارند که پارادایم‌ها در رویارویی با تغییرات در حوزه علم و پژوهش اتفاق می‌افتند، نه در حوزه عمل. لذا، پارادایم‌نامیدن مدیریت دولتی جدید را ادعایی عجولانه و بدون تعمق می‌دانند. ازسوی دیگر، هیوز (Hughes) از حامیان جدی پارادایم‌نامیدن مدیریت دولتی جدید است و استدلال می‌کند که این نهضت، در مقایسه با نهضت‌های قبلی، مبانی نظری جدیدی دارد. از این رو، اشاره به این نظریات متفاوت به درک بهتر خوانندگان کمک شایانی می‌کند. هم‌چنین، در فصل پنجم کتاب، که به توضیح نظریات زیربنایی نهضت مدیریت دولتی جدید (انتخاب عمومی، اصیل- وکیل) پرداخته شده است، جای خالی نظریه تحلیل هزینه مبادله احساس می‌شود. افزون‌براین، مطالبی نظیر مدیریت

دولتی در تمدن‌های باستان و بیان مختصری از شواهد تاریخی وجود مدیریت دولتی در این تمدن‌ها، روی داده‌های مهم قرن نوزدهم در آمریکا و حاکمیت نظام تاراج و اصلاحات پس از آن، مثل گزارش نورث کوت و تری ولیان، و قانون پندلتون از جمله مواردی است که ذکر مختصر آن‌ها در فصل اول به جامعیت کتاب کمک قابل توجهی می‌کند.

در زیرمعیار دوم (بهره‌گیری از منابع کلیدی و معتبر) نویسنده توانسته است به‌خوبی با احصای منابع اصیل و معتبر مجموعه‌ای ارزش‌مند و قوی را در رشته مدیریت دولتی ارائه دهد.

زیرمعیار سوم (نقاط تمایز و توسعه سهم نظری در مقایسه با سایر کتاب‌های مشابه) یکی دیگر از قوت‌های کتاب است. یکی از وجوه تمایز کتاب، که در عنوان کتاب نیز متجلی است، پیوند نهضت‌های گذشته با حال و درنهایت آینده است، درحالی‌که در کم‌تر کتابی در این زمینه چنین رویکردی دیده می‌شود. بحث درمورد حکم‌رانی شبکه‌ای و طرح آن به‌عنوان یکی از نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی نیز یکی دیگر از وجوه سهم نظری جلد اول این کتاب است.

استفاده از مثال و نمونه برای توضیح مطالب، که معیار دیگری برای بررسی محتوای کتاب است، نه تنها یکی از نقاط قوت اصلی کتاب به‌شمار می‌رود، بلکه به‌عنوان یکی از نقاط تمایز بخش این کتاب از سایر کتاب‌های مشابه است. نویسنده، با ارائه مثال‌های عینی، به‌خوبی توانسته است به فهم بهتر خوانندگان کمک کند و به‌نوعی با بیان ردپای نظریات مدیریت دولتی در زندگی روزمره و نظام اداری کشور فهم نظریات را برای آنان تسهیل کند. یکی دیگر از معیارهای بررسی محتوایی اثر رعایت نظم منطقی و انسجام مطالب در بین فصول است. کتاب تا حد قابل‌قبولی انسجام منطقی بین فصول را رعایت کرده است و مبنای قرار دادن توالی تاریخی نهضت‌های مدیریت دولتی به نویسنده در این امر کمک کرده است. به‌نظر منطقی می‌رسد که جایگاه فصل اول (خاستگاه تاریخی شکل‌گیری نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی) و فصل دوم (تعریف، ماهیت قلمرو، و اهمیت مدیریت دولتی) به‌لحاظ توالی جابه‌جا می‌شد. در طبقه‌بندی فعلی کتاب، فصل دوم بین ترتیب سیر تطور تاریخی نهضت‌های مدیریت دولتی قرار گرفته است و، از لحاظ تقدم و تأخر، انقطاع شکلی ایجاد کرده است. هم‌چنین، ارائه عنوان «سیر تطور مدیریت دولتی»، ذیل فصل دوم، صحیح به‌نظر نمی‌رسد، بلکه بهتر بود مباحث ذیل این عنوان که به‌نوعی چشم‌اندازی از سیر تطور است در فصل اول مطرح می‌شد.

معیار دیگر رعایت نظم منطقی و انسجام مطالب در هر فصل است. با وجود قابل قبول بودن وضعیت کتاب در این معیار، موارد محدودی وجود دارد که به انسجام ساختاری و محتوایی در عناوین و زیرعناوین هر فصل خدشه وارد کرده‌اند. برای مثال، در فصل ششم سیر ارائه عناوین بدین ترتیب است: انتقادات وارد بر مدیریت دولتی جدید، مدیریت دولتی جدید به‌عنوان نوعی نظریه سیاسی، و انتقادات عمومی به مدیریت دولتی جدید. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، نظم منطقی در ارائه مطالب این فصل وجود ندارد. شاید بهتر بود در ابتدا عنوان دوم، که شرحی بر سه وجه مدیریت دولتی جدید (مدل بازار، تأکید بر مشتریان، و مدیریت کارآفرینی) ارائه کرده است، طرح می‌شد و پس از آن، در عنوان بعدی، به انتقادات وارد بر مدیریت دولتی جدید پرداخته می‌شد که انتقادات عمومی را نیز در بر بگیرد. هم‌چنین، در توضیح تفاوت مدیریت دولتی با بخش خصوصی در صفحه ۵۴ و عنوان شماره ۱۰ (مصرف منابع مالی) بهتر بود عنوان این بخش به منابع مالی تغییر می‌کرد و در ذیل این عنوان در مورد حساسیت منابع حاصل از بودجه عمومی و هزینه‌کرد آن بحث می‌شد، در حالی که نویسنده ذکر کرده است که در مدیریت بخش خصوصی در شیوه تخصیص و هزینه بودجه سازمان نظارتی انجام نمی‌شود، ولی این مورد بهتر بود به بیان دقیق‌تری ارائه می‌شد، زیرا بخش خصوصی نیز سازوکارهای نظارتی دقیقی (از جانب سهام‌داران و هیئت‌مدیره) به هزینه‌کرد بودجه دارد. علاوه بر این، در فصل پنجم (دانائی فرد ۱۳۹۵: ۱۱۷-۱۱۹)، عناوین «ماهیت اداره امور سنتی»، «چرا مدیریت دولتی به وجود آمد»، و «آیا مدیریت دولتی جدید جای‌گزین اداره امور سنتی شده است؟» به‌نوعی با عنوان مدیریت دولتی جدید، به‌عنوان پارادایم، مرتبط است. لذا، تفکیک و رعایت نکردن تقدم و تأخر در ارائه مطالب تاحدی انسجام موضوعی متن را مخدوش کرده است.

بررسی محتوای کتاب از نظر میزان یک‌دستی در استفاده از معادل فارسی کلمات بیگانه نیز نشان‌دهنده آن است که، به‌جز موارد محدود، البته در برخی از موارد مهم، کتاب در وضعیت قابل‌قبولی قرار دارد. برای نمونه، واژه «public administration» به‌معنای اداره امور با واژه «public management» متفاوت است و این دو تمایز مفهومی و عملی دارند. با وجود اذعان نویسنده مقاله حاضر به این که نویسنده کتاب قطعاً به این تمایز آگاهی دارد، این واژگان به‌صورت یک‌دست و در جای خود صحیح به‌کار نرفته است. بهتر بود در سراسر کتاب برای واژه «public administration» اداره امور دولتی استفاده می‌شد تا تمایز شکلی و محتوایی آن با واژه «public management» شود. ضمن این که به‌نظر می‌رسد واژه «public»

اشاره به دولتی بودن دارد تا عمومی، اگرچه قطعاً نویسنده، که از بزرگ‌ترین و پراستنادترین اندیشمندان این حوزه در ایران است، استدلال‌هایی در دفاع از استفاده عمومی برای واژه «public» دارد. در برخی از موارد (همان: ۵۹)، به جای استفاده از اداره امور عمومی سستی از واژه اداره امور عمومی اولیه استفاده شده است که این ناهماهنگی در به‌کارگیری واژگان موجب سردرگمی و ابهام در خواننده می‌شود. هم‌چنین، آمده است: «در نگاه ویلسون، سیاست با اجرای قانون عمومی سروکار دارد و اداره امور عمومی بر اجرای تفصیلی و نظام‌مند قانون عمومی متمرکز است» (همان: ۵۹). درحالی‌که، به نظر می‌رسد جمله اول باید این‌گونه اصلاح شود: «در نگاه ویلسون، سیاست با تدوین قانون عمومی سروکار دارد». علاوه بر این، آمده است: «به مصداق آیه دنیا مزرعه آخرت است» (همان: ۴۳). درحالی‌که، این عبارت از آیات قرآنی نیست و از روایات نقل شده از معصومین (ع) است. افزون بر این، در جدول صفحه ۱۷۹ کتاب (ردیف آخر، ستون سوم)، آمده است: «تحقق اهداف خط‌مشی از طریق مؤسسه‌های خصوصی و غیرانتفاعی»، درحالی‌که صحیح این عبارت مؤسسه‌های خصوصی و انتفاعی است.

آخرین معیار نقد محتوایی این کتاب روش‌شناسی کتاب است. مؤلف کتاب درسی باید، ضمن انتخاب روش مناسب با موضوع کتاب و پای‌بندی به اصول و ضوابط آن، روش صحیح مواجهه علمی با موضوع کتاب را عملاً به دانشجویان بیاموزد (رضی ۱۳۸۸). در ارزیابی روش‌مند بودن کتاب، گاه روش تحقیق یا شیوه مواجهه علمی نویسنده با موضوع کتاب و گاه روش ارائه مطالب آن مورد نظر است. در نوع اول، باید تناسب روش تحقیق نویسنده با موضوع کتاب ارزیابی شده معلوم شود که آیا نویسنده برای مواجهه با موضوع از روش درستی استفاده کرده است یا نه و آیا نویسنده در استفاده از روش مورد نظر به اصول و ضوابط آن روش پای‌بند بوده یا در مواردی از آن عدول کرده است. این نکته بدین معنا نیست که نویسنده باید به صورت تک‌روشی با موضوع کتاب مواجه شود، بلکه می‌تواند اگر موضوع کتابش از نوع چندتباری است و ریشه در علوم گوناگون دارد، از روش میان‌رشته‌ای یا چندرشته‌ای استفاده کند که در آن صورت باید اصول و ضوابط تحقیقات میان‌رشته‌ای را رعایت کند (قراملکی ۱۳۸۳: ۲۵۳-۲۵۶).

در نوع دوم، ارزیابی و میزان رعایت بی‌طرفی علمی نویسنده در بررسی‌ها و داوری‌هایی که در کتاب انجام می‌دهد از شاخص‌های ارزیابی روشی است. نویسنده، با استفاده کافی از منابع موجود و معرفی آن‌ها، می‌تواند در کیفیت ارزیابی کتاب مؤثر باشد. باید مشخص کرد که

منابع مورد استفاده چه قدر معتبرند و نویسندگان در استفاده از منابع چه میزان پای‌بند به رعایت امانت بوده است؟

در پژوهش حاضر، ارزیابی از نوع دوم مدنظر ناقد قرار گرفته است. همان‌طور که پیش‌ازین نیز بیان شد، نویسنده کتاب از منابع معتبر داخلی و بین‌المللی استفاده کرده است و کتاب از این نظر وضعیت قابل‌قبولی دارد. هم‌چنین، بررسی‌های ناقد نشان می‌دهد که اصول علمی و اخلاقی ارجاع‌دهی منابع مورد استفاده توسط نویسنده رعایت شده است. به‌عنوان جمع‌بندی بخش نقد محتوایی کتاب ذکر دو نکته ضروری است. اول این‌که بخش قابل‌توجهی از محتوای ارائه‌شده در کتاب مطالب ساده‌ای نیست و به‌صورتی است که هر فصل به تفصیل نگاشته شده است و به شناخت مفاهیم اولیه درباب نظریه‌های مدیریت دولتی نیاز دارد. لذا، این کتاب، برخلاف ادعای ناشر کتاب (که آن را به‌عنوان منبع اصلی درس سیر اندیشه‌های سیاسی و تحول نهادهای اداری در مقطع کارشناسی معرفی کرده است)، کتاب مناسبی برای تدریس در مقطع کارشناسی نیست. دوم این‌که محتوای کتاب به‌گونه‌ای تدوین شده است که افکار مخاطبان را درمورد چرایی و ضرورت وجود مدیریت دولتی و نحوه شکل‌گیری و تکامل نظریه‌های مدیریت دولتی برمی‌انگیزد که این امر می‌تواند به بحث‌های کلاسی پرباری منجر شود. باین‌حال، به‌نظر می‌رسد رهنمودهای عملی ارائه‌شده در کتاب برای نظام اداری ایران ناکافی است.

۷. نتیجه‌گیری

در مقاله حاضر، جلد اول کتاب نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی مورد نقد و بررسی ظاهری، ساختاری، نگارشی، و محتوایی قرار گرفت. با توجه به این‌که کتاب مدنظر از کتاب‌های مرجع در تدریس دروس مرتبط با رشته مدیریت دولتی (برای مثال، مبانی مدیریت دولتی، نظریه‌های مدیریت دولتی، سیر اندیشه‌های سیاسی، و تحول نهادهای اداری) است و مورد استقبال دانشجویان و استادان این رشته قرار گرفته و هم‌چنین از جانب انتشارات معتبر سمت به چاپ رسیده است، برای نقد و بررسی انتخاب شد.

از دیدگاه ناقد، این کتاب نقاط قوت بسیاری دارد، ولی کاستی‌هایی نیز دارد که رفع آن‌ها کیفیت اثر را ارتقا می‌بخشد. هدف این پژوهش نیز نمایان کردن این نقاط قوت و اشاره به نقاط کاستی قابل‌بهبود است تا از این طریق نویسنده محترم و سازمان نشر در چاپ‌های بعدی این کاستی‌ها را برطرف کنند.

از مهم‌ترین نقاط قوت کتاب استفاده از منابع معتبر، جامعیت و به‌روزی بودن محتوا، رعایت شیوه‌های ارجاع‌دهی، و استفاده از مثال‌های عینی است که در کم‌تر منابع درسی مشابه این نقاط قوت یک‌جا وجود دارد. از این‌رو، این کتاب به یکی از علمی‌ترین، به‌روزترین، و جامع‌ترین کتاب‌ها در زمینه سیر تطور و تحول نظریات و نهضت‌های مدیریت دولتی تبدیل شده است. با این حال، در این کتاب، کاستی‌ها و ضعف‌هایی نیز دیده می‌شود: نظیر رعایت نکردن علائم نگارشی، روان نبودن برخی از جملات، کیفیت پایین تصویر طرح جلد و نامتناسب بودن آن با موضوع کتاب، و انسجام‌نداشتن ساختار و محتوا در ارائه برخی از مطالب. بر این اساس، پژوهش حاضر توصیه‌هایی را برای رفع کاستی‌ها پیش‌نهاد می‌دهد تا این نکات در تجدیدچاپ کتاب مدنظر قرار گیرند و به اثربخشی بیش از پیش آن کمک کند.

الف. پیش‌نهادها در بعد ظاهری:

۱. تغییر تصویر جلد کتاب، به‌طوری‌که تاحدی گویای محتوای کتاب و مرتبط با مضمون سیر تطور مدیریت دولتی باشد؛

۲. ارتقای کیفی رنگ جلد، به‌صورتی‌که زیبایی بصری طرح جلد را ارتقا دهد.

ب. پیش‌نهادها در بعد ساختاری:

۱. انتقال برخی از پانوشته‌های مهم و مؤثر در فهم مطالب به متن اصلی کتاب؛

۲. تاحد امکان، استفاده بیش‌تر از منابع پنج سال اخیر (۲۰۱۷-۲۰۲۱).

ج. پیش‌نهادها در بعد نگارشی:

۱. بازبینی و اصلاح غلط‌های املائی محدود موجود در متن؛

۲. به‌کارگیری مناسب علائم سجاوندی برای سهولت در مطالعه متن؛

۳. استفاده از واژگان متداول به‌جای برخی از واژگان ثقیل و ناآشنا برای خوانندگان؛

۴. ویرایش ادبی مجدد برخی از جملات مبهم و ناروان.

د. پیش‌نهادها در بعد محتوایی:

۱. افزودن برخی از مطالب مثل نظریه تحلیل هزینه مبادله و روی داده‌های مربوط به

اصلاحات قرن نوزدهم در آمریکا (نظیر نظام تاراج، گزارش نورث کوت و تری ویلیان، و قانون پندلتون)؛

۲. جابه‌جایی فصل‌های اول و دوم؛

۳. تکمیل مباحث درباب پارادایم‌بودن نهضت مدیریت دولتی جدید؛
۴. ملموس کردن تمایز میان مفهوم «public administration» و «public management»؛
۵. اصلاح محتوایی برخی از جملات.

کتاب‌نامه

- خاکی، غلام‌رضا (۱۳۹۶)، *روش تحقیق در مدیریت*، تهران: فوژان.
- دانائی‌فرد، حسن (۱۳۹۵)، *نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی (گذشته، حال، و آینده)*، تهران: سمت.
- رضی، احمد (۱۳۸۸)، «شاخص‌های ارزیابی و نقد کتاب‌های درسی دانشگاهی»، *سخن‌سمت*، پیاپی ۲۱.
- قراگوزلو، زهرا، ندا سلیمانی، و محمد آرمنند (۱۳۹۶)، «نقد و ارزیابی کتاب‌های درسی پرکاربرد دانشگاهی رشته علوم ارتباطات براساس استانداردهای کتاب درسی دانشگاهی»، در: *مجموعه مقالات اولین همایش ملی نقد متون و کتب علوم انسانی*.
- قراملکی، احد (۱۳۸۳)، *اصول و فنون پژوهش در گستره دین‌پژوهی*، قم: حوزه علمی قم.
- ملکی، حسن (۱۳۸۴)، «شیوه طراحی و تألیف کتاب‌های درسی: بخش پیکره و متن»، *سخن‌سمت*، پیاپی ۱۵.
- منصوریان، یزدان (۱۳۹۲)، «صد ویژگی کتاب‌های دانشگاهی کارآمد و اثربخش»، *پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی*، دوره ۱۷، پیاپی ۲۹.

- Laketa, S. and D. Drakulić (2015), "Quality of Lessons in Traditional and Electronic Textbooks", *Interdisciplinary Description of Complex Systems: INDECS*, vol. 13, no. 1.
- Rommel, J. and J. Christiaens (2006), "Beyond the Paradigm Clashes in Public Administration", *Administrative Theory & Praxis*, vol. 28, no. 4.
- Sikorova, Z. (2011), "The Role of Textbooks in Lower Secondary Schools in the Czech Republic", *IARTEM E-Journal*, vol. 4, no. 2.

